

הלכות שבת סימן שבו שבת קסג באר הגולה

ו שם קמ"א ברייתא
ז רמב"ם בפרק כג
שם כתב א"ע צ"ע
שם חז"ל שם
בגמרא
א ת"כ המניין בפרק
ב מהלכות שבת
ושאר פוסקים וכן
פרש"י ברייתא
דברי הטור ב שבת
ק"ט ירוקא פ"ד
ורמב"ם בפרק ב
ג שו"ת ותרומה
שם בשם הרמב"ם
ד עבודת גולות
כ"ח

לכך, אלא-אם-כן היו ידיו או רגליו (יא) מטונפות בטיט וצואה: ד' (יב) 'לא יסוף רגלו בשמן והוא בחור המנצל או הסנדל (ג) (החדשים) (מיומיו פכ"ג), מקני שהעור מתרכך ודמי (ד) לעבוד, (יד) 'אכל סף רגלו ומניחו במנצל, וסף כל גופו ומתנצל על-גב העור, (טו) 'והוא שלא יתא בשמן הנשוף מגופו שעור פדי לעבדו, אפלו יש בו פדי לצחצחו מפר, והוא שלא יכנן (טז) אפלו לצחצחו:

שבת דין חולה בשבת, ובו מ"ט סעיפים:

א "מי שיש לו (א) מחוש בעלמא והוא מתחזק והולך בקריא, אסור לעשות לו (ב) שום רפואה (ג) ואפלו על-ידי אינו-יהודי, גזרה משום שחיקת סמנים: ב "מי שיש לו חלי של סכנה, (ד) מצנה לחלל עליו את השבת, (ה) והנריז תרי זה משבת, (ו) 'והשואל, תרי זה (ה) שופף דמים: ג יכל מכה של חלל, דהינו (ז) מהשנים ולפנים, (ח) ושנים עצמם בכלל, מחללין עליה את השבת.

באר היטב

עס"י ש"ג מ"ש, מ"א: (ד) לעבוד. הור"ם על העור צד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו ופשוה אותו פדרה שהאמין עושה ח"ב. השף בידו על העור המתוח בין הצמודים ח"ב משום ממח, רמב"ם פ"א:

משנה ברוכה

דמזה נהגו הבחילות להיות להם פלי משער חזיר המצטרף לשבת⁽¹⁾, דחו לא מחזי כצבדין דחל. ועני לעיל פסוק סימן שג במשנה ברוכה, דגם כזה אינו מפר כי אם לתמן בו מעט את השערות להשכיבם, (י) אכל לסרק בו אסור אף כזה, שאי אפשר שלא יתלש שעריו⁽¹¹⁾: (יא) מטונפות. דחו (יא) לא מחזי על-ידי הגורד כצבדין דחל: ד' (יב) לא יסוף רגלו. דהנה עבוד העור הוא אחד מאבות מלאכות, (יג) ועבוד הוא אם מולח את העור או שמעבדו בשאר דברים שדרה לעבדו, (יד) וכן אם הורס העור בגללו עד שיתקשה, או שמרככו בידו ומושכו ומשנה אותו פדרה שהצטעין עושה ח"ב, דהוא תולדת מצבד, (יד) וכן אם מרפה העור בשמן, גס-פן מענין עבוד הוא וחי, ולכן צריך לזהר מפעם זה שלא למשח מנצל חדש בשמן (ובחז"ל אדם כתב דחיובא נמי יש בזה), (ט"ו) ויש אסורין גם במנצל לשן, ובפרט בזמן הזה הנפיש עמי הארץ ונבואי לקל גם בחדשים, בנדיאי יש להחמיר בכל גוני [ח"א]. וכל-שכן אם פונתו במשיחת השמן (טז) פדי שיהיה המנצל שחר, נראה דיש לאסור לכלי עלמא משום חשש צביעה⁽¹²⁾. ועמה נחזיר לענינו, דמשום אסור עבוד אסור גס-פן לאדם שסכב על-ידי פעלתו שיתרכך העור, ולכן אסור לסוף רגלו וכו': (יג) החדשים. דכישנים תו אין בו משום חשש צבדו⁽¹³⁾: (יד) אכל סף וכו'. כיון דבעת הסיכה לא נגע השמן בהעור: (טו) והוא שלא יתא וכו'. דאם יש בהשמן שעור פדי לעבדו אסור אף דאינו מכון לזה [גמרא]: (טז) אפלו לצחצחו. דאי מכון בגלגולו על-גבי העור או בסף רגלו ומניחו במנצל פדי לצחצח העור על-ידי השמן, אסור, גזרה אטו היכא שמתכנן לעבדו [רש"י], וכל-שכן היכא שמשח המנצל בשמן, אפלו אם השמן מרעט ומכון רק פדי לצחצחו, דאסור. ולצחצח המנצלים על-ידי המרות שחר [שק"ר] וויקס"ו⁽¹⁴⁾, כתב בספר מפארת-ישוראל (י) דאם עשה אפלו על-ידי אינו-יהודי אסור עד לערב בקדי שששו⁽¹⁵⁾. ודע, דלענין חיוב חסות כעבד, וכן לענין הפשטת העור דהוא גס-פן מלאכה

תרומה: 1 משחת בעלים.

שער הציון

ובאל"ה בזה נצח לפרש פרוש אחר ולדחות דברי המגן אברהם ועל"ת שבת, אכל כדכונה חננאל שלפנינו אימא ביהודא דהינו להתחזק בה: (י) וכן כתב הפרי-הצדדים: (יא) לבהש: (יב) (יג) (יד) רמב"ם: (טו) כללית-שבת לדעת הראב"ד: (טז) כדוד ששל-ידיה משמחה, ודרה האמנים לעשות פן: (יז) ומשמע שם דטעמו משום שיש כזה משום מנחת⁽¹⁶⁾: (יח) מסבם מהפוסקים: (יט) הרמב"ם והרשב"א בפרק כספין והרשב"א ור"ן בפרק שמונה שרצים והפארת-משנה בשמם: (ג) פן מוכח בחוספות בעבודה וזה כ"ח, דעל זה לא אספקק הגמרא דאינם בכלל כפי ופני, דלאו אקושי כגוה וכו' דאיה מכה של חלל מקרי, וכן בפרש"י המשנה להרמב"ם יומא ברה פנ פרש"י שם יחלוש בגוה⁽¹⁷⁾ [ובגמרא אימא 'בפי' דהינו מקום הסניכים, עין שם. ולכאונה להרי"ם זהו מה שאמר שם בגמרא נבי יוסק חש בצקינא, עין שם בגמרא: (ג) גמרא שם, חלוש הוא דלא, הא פאיב לה טובא שפיר דמי, ומשמע דבזה לבר די ולא בעינו שיהא מכה על השנים, וכן מצד האליה רבה בשם הפ"ח וכן כתב בחוספת-שבת, 'לשון המגן אברהם דחוק בזה: (ד) כן משמע בבאר הג"א בפי' ג בפי' דבור המתחיל 'סידור, ובפי' יז בפי' דבור המתחיל 'או, דמה שאמר שם שמצטרף חלה מקמו כל גופו הינו

הלכות שבת סימן שבה

(ט) * וְדוֹקָא שְׁתַּקְלָקְלָא אֶחָד מֵהָאֲבָרִים הַפְּנִימִים מִתְּחַמֵּת מִכָּה אוֹ בּוֹעָה וְכִיּוֹצֵא כְּזֶה, אֲבָל מִחוּשִׁים אֵין נִקְרָאִים מִכָּה: הֵגֵה מִיָּדוֹ, מִי שֶׁחֹשֶׁשׁ בְּשִׁנּוֹ (י) * וּמַעֲשֵׂעַר עָלָיו לְהוֹצִיאוֹ, (ב) (יא) אוֹמֵר (יב) לְאִינוּי־הַיָּדִי לְהוֹצִיאוֹ (כ"י בִּשְׁם אִ"ח וְאִ"ה הָאֲרוּךְ): ד' מִכָּה שֶׁל חֻלְל (יג) אֵינָה צְרִיכָה אִמְרָה, וְשֶׁאֵפְלוּ אֵין שֵׁם בְּקִיָּאִים וְחֻלָּה אֵינוֹ אוֹמֵר בָּלוּם, עוֹשִׂים לוֹ (יד) * כָּל שֶׁרְגִילִים לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחָל. אֲבָל (טו) בְּשִׁיּוּדֵעִים

באר היטב

סֵתֵם אָדָם פִּי סָגוֹר תָּמִיד, וְעָבְדוּ פִּתּוֹת פִּי וְעוֹשֶׂה כַּעֲשֵׂה קֶדֶם לְאִינוּי־הַיָּדִי, מְסִיעַ כֶּהָ יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְכ"פ הַבִּיחַ בִּשְׁם ר"ל לְאִסוּר וְכֵן כָּתֹב הַשְׁכַּח"ג. וְכָתֹב עוֹד הַשִּׁי: וְהַשְׁמַע זֶה בְּתַבּוּי בִּיּוֹד סִימָן קָצָה דְּאִשָּׁה שֶׁאֵרַע עֲבִילָתָהּ

משנה ברורה

לְמַשְׁכָּב [וְלִאֲפִיקוּי חֲשֵׁשׁא בְּעֶלְמָא בְּשִׁנּוֹ אֵינוֹ בְּכָלל זֶה, וְכִדְלָקֶמֶן בְּסִיעִי לַב], (ה) וְכָל־שֶׁבֶן מִחֻלָּת צִפְדִּיקָא, שְׁמִתְחַלֵּת בְּפֶה וּבִסְמִית מִבְּנֵי־מַעֲשִׂים, וְסִימָנָה: בְּשִׁנּוֹת פָּלוּם לְתוֹךְ פִּי כִּבְיֻבֹת הַשָּׁנִים יוֹצֵאִין מִבֶּן הַשָּׁנִים דְּס"ט, דְּמַחֲלִיין עֲלֶיהָ הַשְׁפֵּת. וְהַפְּרֵשׁ יֵשׁ בִּפְנֵיהוּ, דְּבִצְפִידִיקָא אֵפְלוּ הַחֻלָּה וְהָרֹפֵא אוֹמְרִים אֵין צָרִיךְ לְחַלּוֹל, אִמְרִינוּ דָּאֵין בְּקִיָּאִין בְּנֵה, כִּי מְקַבֵּל בְּיָד חו"ל שֶׁסֶכְנָה הִיא^(ט), וּבִשְׁאָר קָצֵב הַשָּׁנִים דְּחֻשִׁיב כְּמִכָּה שֶׁל חֻלָּל^(טו), בְּסֵתֵם מִחֻלָּלִין^(טז), וְכִשְׁאִמְרָה הָרֹפֵא אוֹ הַחֻלָּה שֶׁאֵין צָרִיךְ אֵין מִחֻלָּלִין, וְכִדְלָקֶמֶן בְּסִיעִי ד' [פ"מ"ג]: (ט) וְדוֹקָא וְכו'. הֵינִי קָאִי אֲרִישָׁא, אִמְכָּה שְׁבַחֲלֵל הַגּוֹף: (י) וּמַעֲשֵׂעַר וְכו'. הֵינִי דְּקָאִיב לֵה טוֹבָא, וּמַעֲשֵׂעַר פִּלְפֶּךָ עַד שֶׁחֻלָּה כָּל גּוֹפּוֹ עַל־יְדֵי־זֶה אֵף שֶׁאֵינוֹ נּוֹפֵל לְמַשְׁכָּב, וְכִדְלָקֶמֶן סִיעִי יו, וְעֵין בְּבִאֲרֵי הַלְכָּה. וְאֵף דְּמִתְחַלֵּה מִבְּאָר הַחֲלִי הַשָּׁנִים מִקְרִי שֶׁל חֻלָּל, מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ מִתָּר הַהוֹצָאָה עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל, הַהוֹצָאָה הֵשֵׁן אֵינָה רְפוּאָה וְדִרְשָׁה [א"ר], וְאֲדַבְּרָה, (י) לְפָעֻמִּים יֵשׁ חֲשֵׁשׁ סָכְנָתָא עַל־יְדֵי זֶה^(טז), וְהָא דְּמִתָּר הַשְׁלָחֵן־עָרוּף מִקְדָּם לְחַלּוֹל עֲלֵיהֶן הַשְּׁבִיחַ (ס) הֵינִי לְנִפְאֹת הַמַּחֲלָה עַל־יְדֵי סָמִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה צָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ: (יא) אוֹמֵר וְכו'. וְאֵף־עַל־גֹּב דְּהָרָא פּוֹתֵם פִּי וּמַמְצִיא אֶת שְׁנוֹ הַהוֹצִיאוֹ, קִיָּמָא לֵן דְּמַסִּיעַ אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכִסְט"ז מֵאֲרִיךְ בַּעֲנָן זֶה וְדַעֲתָה לְהַחֲמִיד, (ט) אֲבָל הַרְבֵּה אֲחֵרוֹנִים דְּעָמֵם בְּהַשְׁלָחֵן־עָרוּף: (יב) לְאִינוּי־הַיָּדִי לְהוֹצִיאוֹ, אֲבָל לֹא עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל (י) לְכָלִי עֲלֵמָא, דְּהַהוֹצָאָה שֶׁן הָא מִלֵּאכָה דְּאֲרוּקְתָא, דְּהָא חוֹבֵל לְרַפּוּאָה^(יז) [מ"א]. וְעֵין לְקַמֵּן בְּרִישׁ סִיעִי י, וְנִפְקָא־מִנָּה מִנָּה זֶה פֶּם לְעִינֵינוּ: ד' (יג) אֵינָה צְרִיכָה אִמְרָה. פְּרִישׁ, אֵם הָא מִסְּכָן לְשַׁעֲתָה אוֹ לֹא: (יד) כָּל שֶׁרְגִילִים וְכו'. [מִפְּאֲקִלִּים וְרַפּוּאָתָא] (יז) [רמב"ן]. וְהַשְׁמַע אֲפִי־עַל־פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סִכְנָה בְּמִנְעַת הַדָּבָר הַהוּא, כִּינֵן שֶׁחֲחִלִי יֵשׁ בּוֹ סִכְנָה וְיֵשׁ בְּהַדָּבָר (יז) צָרִיךְ קָצָה, וְהִגִּילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחָל, עוֹשִׂין גַּם בְּשִׁכְחָתָא^(יז) [מ"מ]. וְעֵין בְּבִאֲרֵי הַלְכָּה שֶׁהִבְאֵנוּ מִכָּמָה פּוֹסְקִים דְּסִבְיָא לְהוֹ, שֶׁאֵפְלוּ בְּמִקּוֹם שֶׁצָּרִיךְ חֻלּוֹל אֵין מִחֻלָּלִין עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲלָא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לְחַשׁ בּוֹ שֶׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ יִכְבֹּד עַל־יְדֵי חֲלוֹי וְיִכָּל לְהַסְתַּפְּנוּ^(יז), אֲבָל כָּל שֶׁבָרַד שֶׁאֵין בְּמִנְעַת אוֹתוֹ דָּבָר חֲשֵׁשׁ סִכְנָה, אֲפִי־עַל־פִּי שֶׁמִּכָּל מְקוֹם צָרִיךְ הוּא לֹא וְהִגִּילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּשִׁבְתָּ אֲלָא עַל־יְדֵי אִינוּי־הַיָּדִי בְּדִין צָרִיכִי חֻלָּה שֶׁאֵין בּוֹ סִכְנָה, וְעַל־כֵּן בּוֹדָאִי מִהֲנֻכֵן לְהַחֲמִיד בְּאִסוּר שֶׁל תוֹרָה. וְעֵין בְּבִאֲרֵי הַלְכָּה זֶה שֶׁפְּתַבְּנוּ בְּסוֹף דְּבָרֵינוּ: (טו) בְּשִׁיּוּדֵעִים. וְכָל־שֶׁבֶן בְּשֶׁהָרֹפֵא אוֹ הַחֻלָּה אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ, שֶׁאֵין

(3) אוֹמֵר. וְאֵעִיג דְּהַשְׁרָאֵל סִסְעַ, קִיִּיל דְּמַסִּיעַ אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ. וְהַשִּׁי חֻלָּק וּפְסִק לְאִסוּר, וְכָתֹב דְּהָא דְּמַסִּיעַ אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ הֵינִי הִיא דְּאִינוּי־הַיָּדִי הַתְּחִיל בְּקִלְאָכָה כְּכֹר אֲחִי"ב מְסִיעֵה יִשְׂרָאֵל, אֲבָל פֶּאן שְׁהִישְׁרָאֵל הוּא הַמִּתְחִיל, כִּי

באר היטב

* וְדוֹקָא שְׁתַּקְלָקְלָא וְכו' אֲבָל מִחוּשִׁים וְכו'. הֵגֵה דִין זֶה הוּא מִתְּשַׁבְּיָא בִּשְׁם רַבְּנוּ יוֹנָה וּמוֹבָא בְּגִידֵי־מִשְׁנָה, עֵין שֵׁם, וּמִשְׁמַע מִסְתִּימָת לְשׁוֹנוֹ שֵׁם דְּאֵפְלוּ חִיכִי דְּקָאִיב לֵה טוֹבָא מִבְּנֵי־מַעֲשִׂים בְּכָלל הַגּוֹף אֵינֶם עֹדִין בְּכָלל מִכָּה שֶׁל חֻלָּל כִּל וְכֵן שֶׁלֹּא נִתְקַלָּל אֶחָד מֵהָאֲבָרִים הַפְּנִימִים, אֵילִם בְּבִאֲרֵי הַגִּי' א, מִכָּה שֶׁצָּנִן הַמְּקוֹר עַל דְּבִרְתָּם מִכָּה שֶׁאֵמְרוּ שֵׁם בְּגִמְרָא: חֲלִישׁ הוּא דְּלֹא וְכו', מִשְׁמַע הִיא דְּקָאִיב לֵה טוֹבָא מִחֻלָּלִין. וְאֵילִי וְשֶׁל לְחֻחוֹת, הַגִּי' שֶׁנֶּם דְּהָם אֲפִיקוּי וְאֵין שִׁנָּה בְּהֵם שֵׁם מִכָּה כִּל־כֶּךָ. כִּינֵן דְּקָאִיב לֵה טוֹבָא יֵצֵא מִבְּלִל מִחוּשׁ וְרִינוּ כְּמִכָּה שֶׁל חֻלָּל, מִה שֶׁאֵין מִן שִׁשְׁמֵר אֲבָרִים בְּמִינֵי, וְכֵן זֶה שֶׁלֹּא נִבְשֶׂה טָכָה אוֹ כִּסָּא עֹדִין הוּא בְּכָלל מִחוּשׁ בְּעֶלְמָא, וְצָרִיךְ עֵינִי. וְכָל טָכָה אֲפִשֵׁר לִמְרָה דָּאִם קָאִיב לֵה טוֹבָא בְּאִחַד מֵהָאֲבָרִים הַפְּנִימִים וְהַסְפֵּק לוֹ שֶׁמָּא נִתְקַלָּל שֵׁם בְּאִתָּה דְּכֹר. וְאֵין שֵׁם רֹפֵא בְּאִחַד מֵהָאֲבָרִים דְּמִתָּר לְחַלּוֹל שְׁבִיחַ וְלִשְׁעָה אֲחֵר רֹפֵא^(יז), דְּאֵף בְּמִכָּה שֶׁאֵינָה שֶׁל חֻלָּל אֵינָה לְקַמֵּן בְּסוֹף סִיעִי הִיא דָּאִם נִבְשֶׂה אֲעַל הַחֻלָּה סִסְק סִכְנָה מִחֻלָּלִין: * וּמַעֲשֵׂעַר וְכו'. עֵין בְּמִשְׁנָה בְּרוּחָה מִכָּה שֶׁבְּכָתִי דְּבִשְׁנֵן שֶׁחֻלָּה כָּל גּוֹפּוֹ עַל־יְדֵי זֶה, הוּא מִתְּשַׁבְּיָא־בְּאֲרֵתִם. וְכִשְׁלָחֵן־עָרוּף שֶׁל הַגִּי' מִצָּדָה דְּאִפְשֵׁר שִׁינָא מִתָּר עַל־יְדֵי אִינוּי־הַיָּדִי אֵף בְּלֹא חֻלָּה כָּל גּוֹפּוֹ עַל־יְדֵי זֶה, עֵין שֵׁם. וְלִעֲנִיָּה דְּעִיגָא גַּם־כֵּן יֵשׁ לִצֵּן כְּמִה שֶׁכָּתֹב הַסְּגוּר אֲבָרִים דְּהַהוֹצָאָה שֶׁן הוּא כִּלְאָכָה דְּאֲרוּקְתָא דְּהָא חוֹבֵל לְרַפּוּאָה, וְהָא לִמְרָה דְּהָא חֵיב אֵפְלוּ לְמֵאֵן דְּאִמְרָה מִתְקַלָּל בְּחַבְרָתָה פְּטוּר, דְּהָא מִתְּמָן הוּא - הָא הוּא אֵינוֹ כִּסְכָן כִּי לְהוֹצִיאוֹ הֵשֵׁן, וְהֵסֵם מִמִּילָה קָאֵמִי. וְאֵף דְּסִינִי פְּסִיק רִישָׁא, הָא כִּי עַל־כִּלְפִינֵים פְּסִיק רִישָׁא דְּלֹא אִפְשֵׁר לֵה וְאֵין אִסוּר אֲלָא מִדְּרַבָּנָן, וְהֵסֵם לְמֵאֵן דְּאִמְרָה מִתְקַלָּל בְּחַבְרָתָה חֵיב, חֵיב גַּם בְּנֵה, כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב הַגִּי' בְּסִימָן שֶׁל סִיעִי י, אֲבָל לְמֵאֵן דְּאִמְרָה פְּטוּר אֲפִי חֵיב בְּנֵה, וְאֵף עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵה יֵשׁ לְהוֹרָה בְּנֵה, עַל־כֵּל פְּנִים עַל־יְדֵי אִינוּי־הַיָּדִי אֲפִשֵׁר הֵיט לְהַקֵּל אֵף בְּאֵינוֹ חֻלָּה כָּל גּוֹפּוֹ: * כָּל שֶׁרְגִילִים וְכו'. וְהָא לְשׁוֹן הַרְבֵּב: בְּחוֹתֵי־הָאָדָם, וְכָתֹב הַמְּגִיד־מִשְׁנָה דְּמִתָּר מִשְׁמַע דְּאֵף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סִכְנָה בְּמִנְעַת הַדָּבָר הַהוּא, עַד פֶּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלִעֲנִיָּה דְּעִיגָא צָרִיךְ עֵינִי, הַלְכִי הַרְבֵּה הַרְבֵּה פּוֹסְקִים חוֹלָקִים עַל סִכְרָא זֶה, דְּרַבִּי רִשִׁי כָּתֹב: חוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סִכְנָה שֶׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ רְפוּאָה זֶה לֹא יִמּוּת, עַד פֶּאן לְשׁוֹנוֹ, מִשְׁמַע דְּלֵשׁ בּוֹ סִכְנָה פְּרִישׁ הוּא אֲלָא הַתְּרוּפָה, וְכָדָר הִבְיָא בִּיחִי"סָה, וְכֵן פְּרִשׁ עוֹד בְּיוֹמָא פִּיד ע"ב ד"ה יֵשׁ סִסְק וְכו', ע"ש. וְכֵן פְּרִשׁ עוֹד בְּד"ה מִפְּקָחִין, ע"ש, וְכֵן כָּתֹב הַגִּי' בְּאֲלִפְסִי בְּמִכָּה קוֹמוֹת בְּפִרְשׁ רִשִׁי, וְעוֹד רָאָה מִתְּמַנִּינִין 'חֻלָּה מִאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל־פִּי בְּקִיָּאִין, וְכָלֹא אוֹמְרָאִין אֵין מִאֲכִילִין, כְּמִבְּאָר בְּתוֹסְפוֹת מִפְּנֵין קִכ"ח ע"ב ד"ה יֵשׁ מִשְׁמַע לֵן וְכָמֵאִיר שֵׁם וְכָתוּסְפוֹת יִשְׁנִים זִקָא שֵׁם, וְכָבֵאֵר בְּמִכָּה רֵאשׁוֹנִים מִתְּמַנִּינִין מִיָּד חֻלָּה שֵׁשׁ בּוֹ סִכְנָה, אֲלָא דְּצָרִיךְ אִימְרָאִין אֵם סִסְקֵן לֹא חֲתֻעִינִי אֲפִי־עַל־פִּי דְּבִחֵל בּוֹדָאִי הֵינִי נּוֹתֵנִים לוֹ לְשַׁעֲם מִפְּאֲבִלּוֹת הַנִּסִּים לְחֻלָּה, אֲפִי־עַל־פִּי כִּינֵן בְּלִיחֵסְפּוֹרִם בְּעֵינֵן אוֹמְרָאִין, וְכֵן פְּרִשׁ רִשִׁי בְּמִתְּמַנִּינִין שֵׁם עַל־פִּי בְּקִיָּאִין, אֵם יִאמְרָה שֶׁאֵינוֹ מִסְּכָן אֵם אֵינוֹ אוֹכֵל, וּמִמִּילָה הוּא דִּין לְעֵנֵן הַלּוֹל שְׁבִיחַ. וְעוֹד, שֶׁצָּרִיךְ דַּעַת רִי' שֶׁאֵין מִאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁנִּסְתַּפֵּק שֶׁמָּא יָמוּת, וְאֵף לְרַבְּנוֹ תָּם פְּקִילֵי עַל זֶה, כָּתֹב גַּמ': אֲפִי־עַל־גֹּב שֶׁהוּא אֵינוֹ אוֹמֵר שִׁמּוֹת טָכָל מְקוֹם חֲשִׁינוֹ שֶׁמָּא יִתְעַלֵּף וְיִסְתַּבֵּן, וְלֹא תִלּוֹי כָּלֵל בְּאִמְרָתוֹ, דְּהַרְבֵּה פְּעֻמִּים אֵינוֹ יִדְעַ אֵם הוּא מִסְּכָן, אֲלָא דְּאִפְשֵׁר לְיָדֵיהּ גַּמִּי דְּקָא מִשְׁמֵם סִסְק סִכְנָה אֲבָל לֹא מִשְׁמֵם דְּטוֹב וְנִפְקָה לוֹ, וְכֵן הוּא דַּעַת הַתּוֹסְפוֹת יִשְׁנִים בְּד"ה 'חֻלָּה', ע"ש, וְכֵן כָּתֹב הַתּוֹסְפוֹת בְּפִרְק מִפְּנִין, וְכֵן כָּתֹב הַמֵּאִיר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יִלְחֹחַ שֶׁמִּחֻלָּלִין, לֹא סוֹף דָּבָר לְמַה שֶׁהוּא נִבְשֶׂה לְרַפּוּאָה אֲלָא אֵפְלוּ בְּמִה שֶׁנִּבְשֶׂה לִישֵׁב דַּעַתָּה, אֲפִי־עַל־פִּי שֶׁבְּפִרְק אֲרוּךְ יוֹיָאָה הַתְּמִירוֹ שֶׁלֹּא לְהַאֲבִיל אֲלָא עַל־פִּי מִתְּמָה, מִכָּל מְקוֹם בְּפֶאן כְּחוֹף פְּתִיחָה יְכוֹלָה לְהַסְפֵּק, ע"ש. וְכֵן נִרְאָה דַּעַת הַרְבֵּב"א בְּתַשְׁבּוּכָה סִימָן רִיד הַגִּי', שֶׁחֵי כָּתֹב: דְּהָא הַמְּסָכֵן מִסְּכָן הוּא אֲעַל אֲכִילָה וְכו' וְנִאֲכִילָהּ בְּיָמֵי־הַפְּטוּרִים, ע"ש, אֲלָמָא דְּלֹא קָשָׁה לוֹ אֲלָא מִשְׁמֵם הַרְבֵּה מִפְּרָק חֲרֵשׁ דְּכָל מִסְּכָן מִסְּכָן הוּא אֲעַל אֲכִילָה גַּם־כֵּן, אֲבָל אֵי לֹא מִשְׁמֵם זֶה לֹא קָשָׁה לֵה דְּנִאֲכִילָהּ בְּיָמֵי־הַפְּטוּרִים, וְעַל־כֵּן דְּקָרָה דְּלֹא מִחֻלָּלִין כִּי אֵם לְהַעֲבִיר הַסִּכְנָה. גַּם מִדְּבָרִי טַמְכִּין בְּעֶצְמוֹ אֵין רָאָה כִּלְכֶּךָ. דְּהָא בְּכָתֹב 'עוֹשִׂין לוֹ כָּל שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחָל מִפְּאֲקִלִּים וְרַפּוּאָתָא, כְּסִסְתַּבְּנָא שֶׁאֵין בְּנֵה לְהַעֲבִיר הַסִּכְנָה, אֲלָא כִּינֵן דְּרַבִּינִי שֶׁאֵין פֶּאן פְּקִי וְאֵינֶם

שער הציור

מִה דְּאִימָא שֵׁם בְּגִמְרָא 'קָאִיב לֵה טוֹבָא', וּמִשְׁמַע דְּאֵי לֹא חֵיב אֵינוֹ רַק בְּכָלִל חֲשֵׁשׁא בְּעֶלְמָא וְלֹא מִחֻלָּלִין שְׁבִיחַ עֲלוֹתָה: (ה) כֵּן חוֹכִים הַפְּנִימִים אֲבָרִים וְכֵן מוֹכֵחַ בְּהַגִּי' דְּהַשְׁלָחֵן עָרוּף לֹא קָאִי אֲמַתְחַל צִפְדִּיקָא: (י) הַגִּי' א, וְכֵן מִשְׁמַע מִתְּמַנִּינִין שֶׁכָּתֹב דְּעֵינֵן שֶׁחֻלָּה כָּל גּוֹפּוֹ עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל וּמִסְתַּבְּנָא קָאִיב לֵה טוֹבָא. וְנִאֲמִיר בְּפִרְקֵי־מִגְדָּל שֶׁדְּחַק עֲצוּמוֹ לִמְרָה דְּמִיָּד לֹא קָאִיב לֵה טוֹבָא, וְאֵי לֹא חֵיב אֵינוֹ מִתָּר עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל: וְלֹא רָאָה דְּבָרִי אִסוּר וְהִתָּר שֶׁכָּתֹב בְּהַרְבֵּה דְּהוּא הִלִּי שֵׁשׁ בּוֹ סִכְנָה אֵף דְּהַהוֹצָאָה אֵינָה רְפוּאָה, דְּאֲדוּרָה סִכְנָתָה הִיא: (י) אִסוּר הַתָּר: (א) שֵׁם: (ט) שֶׁן בְּנִקְדוּת־הַסִּסְק וְהַחֲמִיד־מִשְׁנָה וְאֵלִיָּה רַבָּה וְהַחֲמִיד־אֲרָם, וְכֵן מִסִּיק הַרְבֵּב"א בְּחִיחֻשִׁי בִּשְׁם תְּרַמִּי"ח: (י) אֲפִלוּ לִרְעַת הַתְּמַנִּינִין בְּסִיעִי יוֹ שְׁבוֹת דְּרַבָּנָן עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְרַפּוּאָה: (יז) דְּאֵלֹו צָרִיךְ הַרְבֵּה, אֲפִלוּ לְדַעַת הַמִּתְמַנִּינִין שֶׁרִי, וְכִשְׁתַּבְּנָא דְּמִתָּר פִּימָא פִּיג כְּסִסְתַּבְּנָא לִין חֲמִין פִּין לְהַשְׁקִי' כִּין לְמִקְרוּחָה: בְּסִיעִי יוֹ שְׁבוֹת דְּרַבָּנָן עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְרַפּוּאָה: (יז) דְּאֵלֹו צָרִיךְ הַרְבֵּה, אֲפִלוּ לְדַעַת הַמִּתְמַנִּינִין שֶׁרִי, וְכִשְׁתַּבְּנָא דְּמִתָּר פִּימָא פִּיג כְּסִסְתַּבְּנָא לִין חֲמִין פִּין לְהַשְׁקִי' כִּין לְמִקְרוּחָה:

הלכות שבת סימן שבה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יב]

דהוצאת שן הוא מלאכה דאורייתא, דהא חובל לרפואה⁽¹³⁾. ובגדר האיסור של הוצאת שן, כתב לעיל (סי' שטו ס"ק ל) שנחלקו אחרונים, לדעת המג"א והח"י אדם יש בכך משום מלאכה דאורייתא של חובל לרפואה, ולדעת המאמר מרדכי אין בזה אלא איסור, אך לא חיוב חטאת, משום שחבלת הדם הנעשית בזה נחשבת כמלאכה שאינה צריכה לגופה, וכתב שכן משמע משו"ע הרב.

[משנ"ב ס"ק יז]

מפאקלים ורפואות⁽¹⁴⁾ וכו', עושין גם בשבת⁽¹⁵⁾ וכו', ויחל להספק⁽¹⁶⁾. ובגדר התרופות שמוותר וראוי לעבור על איסורי תורה לצורך הריפוי בהן, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' נח) ששני תנאים בדבר: א. שהכמת הרפואה וההגיון שבה קובעים שתרופה זו תועיל למחלה זו. ב. שהנסיון מורה שתרופה זו מועילה, ומשום כך תרופה שאין נסיון בתועלתה, או רפואה סגולית שלא נקבעה על פי חכמת הרפואה וההגיון שבה [ופעמים שגם אין נסיון בתועלתה], אין לדחות שבת לצורך השימוש בה.

(13) ובביאור דעת הרמב"ם (שער המיחוש ענין הסכנה אות ה) והמגיד משנה (פ"ב מהל' שבת הי"ד) שמוותר לחלל שבת אף על דברים שאין במניעתם סכנה, כתב בקובץ הערות (סי' יח), שכשם שהותרה שבת לגבי מילה, וכל זמן שלא סילק ידו מהמילה מותר לחזור אף על ציצין שאינם מעכבין, כך הותרה השבת אצל חולה כל זמן שהוא עדיין בסכנה, משום שעדיין לא נגמרה מצוות פיקוח נפש והרי זה כלא סילק ידו מהמילה, ומותר לעשות לו כל צרכיו אף אם אין סכנה במניעתם. והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ז עמ' מד) ביאר, שאף אם נאמר שהשבת לא הותרה אצל החולה אלא רק רחוקה, מ"מ קבעו חז"ל שמוותר לעשות לו הכל, כדי שלא יבואו לטעות ולהימנע מלעשות מה שצריך להצלתו.

(14) ואדם החולה במחלה חשוכת מרפא הגורמת לו יסורים גדולים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ל אות ב) שמוותר לקרוא לרופא שיתן לו תרופות המיועדות להרגעה בלבד, לפי שהשקט היסורים היא בכלל צרכי החולה ורפואתו, ועוד, שלא גרע הדבר מיישוב דעת החולה, כגון הדלקת הנר לצרכו, שכתב השר"ע לקמן (סי' של ס"א) שמוותרת. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פל"ב הע' קנ), שכיון שכאבים עלולים לסכן את חיי החולה, מותר לחלל שבת לצורך הרגעתם.

וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק ט אות ב) לגבי חולה אנוש המדוכא ממחלתו, שכיון שמצב רוחו משפיע על רפואתו, מותר לעשות לו מלאכות להקל את יסוריו, וכן יולדת שאומרת שאינה יכולה לסבול את הכאב שמחמת הצירים, מותר להלל שבת כדי להשקיט את כאביה. והוסיף (שם), שמשום כך מותר להרדים חולה קורם הניתוח, אף שההרדמה עצמה אינה מרפאת, שכיון שההרדמה מרגיעה את הכאבים, והוא חלק מהטיפול הנצרך לרפואתו, מותר לעשותה.

[ביה"ל ד"ה ודוקא]

דמפר למחל שבת ולפע אחר ופא⁽¹⁷⁾.

(17) ומי שיש לו כאבים גדולים בכליות או במרה או בבני המעיין [שאינם נובעים מנפחות המאכלים], כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ע אות ה) שכיון שהנסיון מורה שיש שם איזו דלקת או אבן כליות וכיוצא בזה, הרי זה בכלל ספק פיקוח נפש, ומותר לחלל עליו את השבת. וכן מי שיש לו מחלה פנימית, כתב שם (ח"ג סי' לו סי' שכח ג') שנחשב הדבר כמכה של חלל, ומותר לחלל עליו את השבת.

[משנ"ב ס"ק ח]

וסיננה: פשוטן כלום לתוך פיר סביבות השנים יוצאין מפין השנים דס' וכו', כי מקבל ביד חז"ל שפכנה היא⁽⁹⁾, וכשאר פאב השנים דחשיב כמכה של חלל⁽¹⁰⁾, בקתם מחללין⁽¹¹⁾.

(8) ולגבי מחלת בשר השיניים שידועה בזמן הזה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ע אות א) שאף על פי שמחלה גמורה היא, מ"מ כיון שאין ידוע אם היא מסיימת בבני המעים כמו הצפדינא, צ"ע אם מהללים עליה את השבת כשהחולה והרופא אומרים שאין צריך לעשות כן.

(9) וכל זמן שלא ידוע אם השתנה טבע בני האדם במחלה זו ממה שהיה בזמן חז"ל, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק ח) שלכל הפחות יש לחוש לה כספק סכנה ומותר לחלל עליה את השבת, ורק אם ידוע שהשתנה הטבע מזמן חז"ל, וכבר אין סכנה בדבר, אין מהללים עליה את השבת. וכן מחלה שבזמן חז"ל היתה בה סכנה, אך כיום מצאו לה תרופה או טיפול, דעתו (שם) שהחולה בה נחשב כחולה שיש בו סכנה, שהרי ללא אותה רפואה יש בה סכנה, ועוד שלא כל החולים מבריאים על ידי רפואה זו, ויתכן שגם לאחר שיתנו לו אותה ישאר במצב של סכנה.

(10) אמנם לקמן כתב (ס"ק ק), שמי שנחלש כל גופו מחמת כאב שיניים, לא הותר לו לעשות מלאכה אלא על ידי נכרי (ראה שו"ת הלכות סע"א).

(11) ובגדר מכה של חלל בכאב שיניים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ע אות ב-ג) שיש בזה כמה דרגות: מי ששיניו כואבות מחמת שיש בהן חור, אבל אין לו דלקת ולא חלה העצב, וגם אין לו נפירות סביב השן, ורפואתו היא רק לכתום את החור ואין חשש לזיהום, דינו כמי שיש לו מיחוש בעלמא, ומותר לעשות לו רק את הפעולות המותרות [המבוארות בשו"ע להלן סל"ב]. ומי שיש לו נפירות בפנים, או שיש לו הרבה מגולה בחניכיים אשר סביב השן, וכן אם חלה העצב שבתוך השן, ובפרט אם העצב מגולה וגורם לו יסורים גדולים, נראה שנחשב הדבר כמכה של חלל, ומהללים עליו את השבת. ומ"מ, כיון שאין דין זה מבואר בחז"ל במפורש, מועילה אמירת הרופאים שיכול להמתין עד לאחר השבת.

ומי שנפלה שינו, כתב בשו"ת שבט הלוי שם (סי' צב ס"ק א) שאין זו מכה של חלל, ואף אין בכך משום סכנת אבר, ואין להחזירה על מנת שתדבק מאליה, אפילו על ידי נכרי כיון שיש בזה משום איסור תורה של בונה, והגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם מהדו"ב ח"א סי' שמ ס"ק ז הע' ז) הורה שמוותר להחזיר שן למקומה עד שיקבענה הרופא לאחר השבת, ואין זה נחשב כבונה.

[משנ"ב ס"ק י]

ואדרבה, לפעמים יש חשש ספנתא על-ידי נד⁽¹²⁾.

(12) ובזמן הזה שבקיאים ברכי החיטוי, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פל"ד הע' לו) שאין בהוצאת השן חשש סכנה, ומותר להוציאה על ידי ישראל. וכעין זה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ע אות ד), שיש לבדוק אם לא נשתנו הטבעים בזמן הזה, שהרי ישנם כאבי שיניים שרפואתם היא הוצאת השן, וכשהוצאה נעשית לפי כללי הרפואה אין בה סכנה, ונשאר בצ"ע למעשה [והוסיף (שם אות ו)] שבמקום סכנה קשה להחמיר בזה. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק ח), שבזמננו, שהתברר ששן חולה יכולה לגרום לדלקת [ואולי מחמת שנשתנו הטבעים], צריך לטפל בה, ולכן אם ידוע שעקירת השן תועיל לרפוי המכה של חלל, מותר לחלל על כך את השבת.

